

Marta Fronczak*

TRUDNOŚCI W KONSTRUOWANIU WŁASNEGO ŻYCIA IDENTYFIKOWANE PRZEZ MŁODYCH DOROSŁYCH. PORADNICZA OFERTA LIFE DESIGN COUNSELLING

Współczesny świat, nazwany w literaturze późną nowoczesnością czy ponowoczesnością, ofiaruje młodym ludziom bardzo wiele doświadczeń. Stwarza różne możliwości tworzenia i realizacji siebie. Ciągły postęp techniczny, cywilizacyjny wymaga jednak od ludzi, także tych młodych, nieustannego rozwoju i radzenia sobie z tym co nowe (Mead 2000; Giddens 2010). Ponieważ wiedza i nabyte umiejętności bardzo szybko ulegają dezaktualizacji, ceniona jest szczególnie kreatywność, pomysłowość, elastyczność i umiejętność dostosowania się do dynamicznych zmian (Mead 2000, s. 65). Anthony Giddens akcentuje, że nowoczesność stawia przed młodym człowiekiem pełną gamę ofert i możliwości, jednakże pomija swoiste instrukcje, rady i wskazówki dające odpowiedź „jak żyć” (Giddens 2010, s. 112). Wszystko to wymusza i motywuje młodych dorosłych do podjęcia trudu samodzielnego i świadomego konstruowania własnego życia (Giddens 2010; Minta 2012; Savickas 2012).

Idea konstruowania i de(re)konstruowania własnego życia obecna w pedagogice oraz w poradownictwie silnie związana jest z założeniami konstruktywizmu. W artykule tym niejednokrotnie będę się odwoływać właśnie do założeń konstruktywizmu oraz do narracyjnego ujęcia życia człowieka, by ukazać trudności¹, jakie młodzi dorośli identyfikują i wskazują za najistotniejsze. Doświadczam i dostrzegam, jak trudno jest odnaleźć się w tym, co nazywane jest ponowoczesnością, dlatego badawczo chciałabym skupić swoją uwagę na doświadczanych trudnościach młodych ludzi, wkraczających w dorosłe życie, mierzących się z różnymi problemami i zmianami, jakie niesie zarówno ponowoczesność, jak i wchodzenie młodych w wiek dorosły. Obserwując życie młodych ludzi, mam okazję prowadzić z nimi swobodne rozmowy, uczestniczyć w ich życiu codziennym, obserwować ich wirtualne profile społecznościowe, czytać ich wypowiedzi na rozmaitych forach internetowych² oraz przyglądać się ich problemom, czy

* **Marta Fronczak**, mgr – Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu, Wydział Nauk Pedagogicznych, studia doktoranckie; e-mail: marta.fronczak29@gmail.com.

¹ Trudność pojmuję jako przeżycie wewnętrzne, które każdy sam odczuwa i sam musi rozwiązać; stan psychiczny, w którym odbija się określona sytuacja zewnętrzna, zatrzymująca człowieka w realizacji dążeń (Bandura 1970, s. 17).

² <http://www.estudent.pl/forum>; <http://www.forumkobieta.pl/>; <http://www.forum.polki.pl> [20.09.2017].

też doświadczanym trudnościom. W tym tekście zamierzam zidentyfikować trudności młodych dorosłych, które są przez nich doświadczane w procesie konstruowania własnego, samodzielnego życia.

Zamysł badawczy

Badania, których chcę się podjąć, mają na celu wykazanie największych trudności w konstruowaniu własnego życia, doświadczanych i identyfikowanych przez młodych dorosłych. Przedstawię tu wynik badań pilotażowych, które prowadziłam z wykorzystaniem krytycznej analizy treści³ oraz metody dialogowej⁴. Badania pilotażowe to inaczej badania wstępne, badania próbne. Przeprowadzane są przed zasadniczym badaniem naukowym i mają na celu przetestowanie oraz ocenę narzędzia, które ma być wykorzystane w dalszym etapie procesu badawczego (Babbie 2003, s. 50).

Pierwszym etapem badań pilotażowych była analiza treści dokumentów, takich jak: profile młodych osób na portalach społecznościowych oraz fora internetowe, w których udzielają się młodzi dorośli. Według Earla Babbiego analiza treści jest „badaniem zarejestrowanych ludzkich przekazów”, przy czym niezbędne jest „klasyfikowanie lub kategoryzowanie pojedynczych fragmentów danych połączone z jakimś systemem ich odszukiwania” (Babbie 2008, s. 78). Wyżej wymienione formy przekazu (fora internetowe, portale społecznościowe) są współcześnie najczęściej używanymi przez młodych dorosłych i zawierają bogate źródło informacji o problemach przez nich doświadczanych.

Dopełnieniem badań pilotażowych były rozmowy z dwunastoma osobami w wieku od 22 do 34 lat o tym, co stanowi w ich życiu największą trudność. Znana w pedagogice metoda dialogowa jest próbą wykorzystania swobodnie prowadzonej rozmowy w celach badawczych. Należy ona do tak zwanych metod „miękkich”, pozbawionych przygotowanego z góry przebiegu. Urszula Ostrowska zwraca uwagę na istotę koncepcji dialogicznego postępowania badawczego w pedagogicznych badaniach jakościowych. Twierdzi, że „dialog jako orientacja metodologiczna i zarazem metodyka postępowania badawczego stanowi konstytutywną ideę przewodnią”, która sprzyja wyłonieniu się rozległego widnokągu podmiotów uczestniczących w dialogu (Ostrowska 2000, s. 22). Przeprowadzenie badań pilotażowych i analiza zgromadzonego przeze mnie

³ Analiza dokumentów i wytworów jako technika badawcza polega na „opisie, interpretacji i wnioskowaniu o faktach, wydarzeniach, zjawiskach, o własnościach czy cechach ludzi, grup czy układów społecznych przez ustalenie i opisywanie cech... tychże dokumentów lub wytworów, rozumianych szeroko” (Jarosz i Wysocka 2006, s. 76).

⁴ Metoda dialogowa jest swobodną rozmową na określony temat ogólny z uwzględnieniem podporządkowanych mu kilku lub kilkunastu szczegółowych tematów. Jest to wzajemna wymiana myśli i uczuć, w której uczestniczą osoba przeprowadzająca badania i osoby badane (Ostrowska 2000).

materiału empirycznego pozwoliła mi na wyodrębnienie i nazwanie czterech dominujących trudności w konstruowaniu swojego życia, które najczęściej wymieniali młodzi dorośli: 1) trudność w stworzeniu trwałej relacji z drugą osobą; 2) trudność w realizacji obowiązków dnia codziennego narzucanych przez rzeczywistość młodych; 3) trudność w dążeniu do wymuszonej przez ponowoczesność ekskluzywności oraz 4) trudności związane z pracą zawodową. Ze względu na problematykę tego artykułu, po dokonaniu charakterystyki młodych dorosłych jako podmiotu badawczego, skoncentruję się jedynie na pierwszych trzech trudnościach wyodrębnionych w toku badań pilotażowych. Omawiając je, będę przywoływała wypowiedzi młodych dorosłych uzyskane podczas prowadzonych badań, by jak najlepiej te trudności zilustrować.

Młodzi dorośli jako ważny podmiot badań

Wielu badaczy (socjologów, pedagogów, andragogów, psychologów) zwraca swoją badawczą uwagę i podejmuje refleksje na temat grupy wiekowej młodych dorosłych. Należą do nich m.in.: Roman Leppert (Leppert i Kacprzak 2013), Zbyszko Melosik (Melosik 2013), Joanna Minta (Minta 2012), Anna Brzezińska (Brzezińska 2005), Elżbieta Dubas (Dubas 2009), Ewa Gurba (Gurba 2008). Obecnie wczesna dorosłość znajduje się w obszarze coraz większych zainteresowań ze względu na swoją złożoność, której wcześniej nie dostrzegano w takim stopniu. W literaturze naukowej istnieje wiele opracowań ukazujących chociażby trudności w identyfikowaniu grupy młodych dorosłych.

Według Beaty Ziółkowskiej ciężko wskazać granice wczesnej dorosłości, ponieważ jej istota nie polega na osiągnięciu wieku metrykalnego, a na „podjęciu zobowiązań w pewnych obszarach aktywności oraz trwaniu w ich realizacji pomimo fizycznych, społecznych czy psychologicznych przeszkód” (Ziółkowska 2005, s. 423). Zdaniem Anny Brzezińskiej wczesna dorosłość rozpoczyna się między 18. a 22. rokiem życia, a kończy między 30. a 35. rokiem życia (Brzezińska 2005, s. 9). Według Ewy Gurby okres ten przypada na wiek między 20./23. a 35./40. rokiem życia (Gurba 2008, s. 202). Inne granice wczesnej dorosłości podaje Elżbieta Dubas, twierdząc, że jest to przedział między 18. a 25. rokiem życia i nazywa go przedprożem dorosłości (Dubas 2009, s. 134). Próg dorosłości jest trudnym do wyznaczenia momentem w kulturze Zachodu, dlatego też przyjęto, że jest to proces stopniowy i powolny, w którym pewne zdarzenia (np. ślub, rodzicielstwo) mogą być znaczące, ale nie decydujące. Wczesną dorosłość charakteryzują następujące kryteria: „zadania rozwojowe, zmiany w strukturze życia związane z wydarzeniami typowymi dla różnych faz dorosłości, oraz kryzysy życiowe, wobec których staje jednostka w różnych okresach swojego życia”. Niestabilność i niejednoznaczność rzeczywistości powoduje komplikacje, jakich doświadczają młodzi, oraz

kłopoty z poradzeniem sobie w sytuacjach trudnych (Gurba 2008, s. 203). Wszystko to powoduje, że wiek młodej dorosłości jest postrzegany jako dynamiczne, skomplikowane, trudne doświadczenie i właśnie z tego powodu warty jest badawczej uwagi.

Trudność w stworzeniu trwałej relacji z drugą osobą

Na pierwszym miejscu młodzi dorośli wymieniają trudności w budowaniu trwałych relacji. Trudność w tworzeniu relacji uwarunkowana jest przede wszystkim przez zadania życiowe odpowiednie dla grupy wiekowej młodych dorosłych. Zadania rozwojowe to podejmowanie działań, które wiążą się z przyjmowaniem przez jednostkę określonych ról społecznych. Młodzi mogą doświadczać wewnętrznych i zewnętrznych nacisków, aby je wypełnić. Normy społeczne w tym zakresie zależą od grupy społecznej i zmieniają się – obecnie stając się bardziej liberalne, a przestrzeń stworzona przez Internet otworzyła nowe możliwości (Gurba 2008, s. 204). Robert J. Havighurst wprowadził pojęcie zadań rozwojowych do psychologii. Twierdzi on, że wypełnienie ich daje spełnienie i satysfakcję człowiekowi, natomiast niewypełnienie poczucie porażki, zawodu. Autor precyzuje także podstawowe zadania rozwojowe, typowe dla wczesnej dorosłości: wybór małżonka, uczenie się współżycia z nim, założenie rodziny i wychowanie dzieci, prowadzenie domu, rozpoczęcie pracy, podjęcie obowiązków obywatelskich, znalezienie swojej grupy społecznej (za: Leppert i Kacprzak 2013, s. 35; za: Ziółkowska 2005, s. 445-446). Zadania życiowe związane są przede wszystkim z budowaniem relacji z drugim człowiekiem. Wybór małżonka, uczenie się współżycia z nim, założenie rodziny i wychowanie dzieci, obowiązki obywatelskie oraz odnalezienie grupy społecznej wiążą się z najbardziej dynamicznym okresem budowania relacji. Młodzi dorośli znaczącą uwagę skupiają na tworzeniu związku z partnerem. W niniejszym artykule zaprezentuję najbardziej typowe wypowiedzi młodych dorosłych wskazujące na konkretne trudności: „*najważniejsze jest dla mnie znalezienie dobrego chłopaka, w tym wieku strasznie o takiego ciężko*” (Katarzyna, 28 lat). Podobnie twierdzi Michał: „*w zasadzie to chciałbym już znaleźć osobę, z którą spędzę całe życie*” (Michał, 34 lata) oraz Magdalena: „*wiesz, mam jeszcze czas, ale chciałabym już mieć kogoś na poważnie, żeby z nim planować przyszłość, ale też żeby mnie wspierał, jak można wyobrazić sobie szczęście bez drugiej osoby?*” (Magdalena, 23 lata). Bywa to o tyle problematyczne, że związki w dzisiejszych czasach nie są tak trwałe.

Młodzi ludzie stają się coraz bardziej niezależni, chcą uzyskać jak najwięcej osobistej swobody i niezależności, czemu sprzyja kultura indywidualizmu (Zierkiewicz i Drabik-Podgórna 2010, s. 15-20). Dawid mówi o potrzebie własnej niezależności: „*nie wyobrażam sobie, żeby ktoś mi mówił, co mam robić, z kim i gdzie iść. Chcę się z kimś związać, ale nie zamierzam być na smyczy*” (Dawid, 28 lat).

Badacze identyfikują obecny w mediach manifest przeciwko życiu rodzinnemu, wyrażany poprzez wolność w życiu prywatnym, wolne związki oraz indywidualizm. Związki małżeńskie są zawierane w coraz późniejszym wieku (Warzywoda-Kruszyńska i Krzyszkowski 2001, s. 65; Tyszka 2005, s. 198). Potwierdzają to wszystkie osoby zapytane o plany zawarcia małżeństwa. Dawid mówi: *„Małżeństwo? Coś Ty! Jeszcze nie teraz, mężczyźni zakładają teraz rodziny jak mają 35-40 lat, także spokojnie, mam czas”* (Dawid, 28 lat). Odkładana jest też decyzja o posiadaniu potomstwa (Warzywoda-Kruszyńska i Krzyszkowski 2001, s. 66), o czym mogą świadczyć słowa Moniki: *„o nie, ja jeszcze na dzieci nie jestem gotowa, sama czuję się dzieckiem”* (Monika, 24 lata). Można również zauważyć silnie manifestujący się kult ciała kreowany przez media. Wiąże się on z atrakcyjnością, seksualnością i pobudzaniem wyobraźni zarówno mężczyzn, jak i kobiet. Powoduje to coraz bardziej rosnącą liczbę zrad (Kawula 2009, s. 18). Wszystko to może być powodem trudności w budowaniu relacji z partnerem młodych dorosłych.

Z analizy badań pilotażowych wynika, że młodzi ludzie wcale nie chcą być samotni, jednak wielu z nich boi się tworzyć nowy związek po wielu doświadczanych lub obserwowanych porażkach. Katarzyna zapytana o poprzednie związki opowiada: *„byłam już 3 razy w »poważnym« związku, żaden jak widać nie przetrwał, jak sobie pomyślę, że mam sobie życie układać od nowa, to jest mi strasznie ciężko, czasem myślę, że będę już sama”* (Katarzyna, 28 lat). Innym przykładem wypowiedzi stanowiącej o lęku przed stworzeniem nowej relacji może być wypowiedź Michała: *„byłem z dziewczyną 5 lat [...]. Tyle lat razem, najpiękniejsze lata mojego życia, a teraz co? Mam związać się z kolejną kobietą, poświęcić jej kilka kolejnych lat, swoje zaangażowanie, mam się troszczyć i zabiegać, a co jak znowu się nie uda? Przeraza mnie to”* (Michał, 34 lata). Pedagodzy oraz socjologowie zwracają uwagę, że trwałość relacji jest coraz bardziej nikła, stąd coraz większe poczucie strachu i obaw (Bauman 2011, s. 36). Wspomniane zdrady i brak zaufania są przyczynami rozpadów związków, jednak młodzi coraz częściej rozstają się z mniej spektakularnych powodów. Czasem powodem są trudne do zaakceptowania przez partnera codzienne przyzwyczajenia, różnice w preferencji spędzania wolnego czasu, odmienność stylów życia lub temperamentów. Katarzyna, opowiadając o swoich rozstaniach, nie jest w stanie określić konkretnych powodów rozstań: *„zawsze to była niezgodność charakterów... [...] nie było żadnych kłamstw ani zrad, klóciliśmy się o wakacje, o to, kto ma poodkurzać mieszkanie albo czy pójdziemy do moich znajomych, czy do jego”* (Katarzyna, 28 lat). Partnerzy nie pragną naprawiać związku i pracować nad nim, lecz wolą wymienić go na nowy. Tomek jest zdania, że: *„kiedy coś się psuje to znak, że lepiej nie będzie i lepiej zacząć budować coś od nowa, a nie się męczyć”* (Tomek, 29 lat). Osoby doświadczające kilkoma nieudanymi związkami mają trudności w budowaniu kolejnych relacji, z powodu obawy przed zawodem, a także z powodu rosnących wymagań w stosunku do swoich partnerów, o czym mogą świadczyć słowa Karoliny:

„nie jestem dzieckiem i nie bawią mnie już nieodpowiedzialni chłopcy, którzy jedne co mają w głowie, to iść na imprezę. Mój facet musi być wykształcony, mądry, mieć dobrą pracę, najlepiej jakby miał już mieszkanie...” (Karolina, 30 lat). Mając na uwadze cechy partnera, z powodu których nie udało się zbudować stabilnej relacji, młodzi poszukują czasem ideału, który nie istnieje. Według E. Gurby między 28. a 33. rokiem życia wielu młodych ludzi sprawdza i ocenia swoje wybory życiowe w kontekście wcześniejszych planów, oczekiwań i marzeń. Nieraz decyzje te są dalekie od ideałów. Pierwsze doświadczenia dorosłego życia związane z nowymi rolami stawiają młodych dorosłych wobec pytania, czy zawód i relacje rodzinne zgodne są z wcześniejszymi marzeniami, czy też stanowią wynik konformizmu, spełnienia oczekiwań rodziców lub społeczeństwa. Osoby, które w wyniku konfrontacji doświadczają poczucia niespełnienia, mogą przeżywać kryzys albo zmienić swoją aktywność w ważnych dla nich obszarach, dążąc do spełnienia i satysfakcji, co powoduje pozytywne wkroczenie w kolejny etap rozwoju, czyli dorosłość średnią (Gurba 2008, s. 223).

Trudność w realizacji obowiązków dnia codziennego narzuconych przez rzeczywistość młodych

W drugiej kolejności młode osoby jako trudność w konstruowaniu swojego życia wymieniają deficyt czasu dla drobnych codziennych zadań. W dzisiejszych czasach tempo życia nieustannie przyspiesza. W wielu obszarach życia zawodowego dominuje „wyścig szczurów” (Bauman 2011, s. 56). Młodzi ludzie pochłonięci pracą, obowiązkami, rywalizacją, nauką, wstępując w świat dorosłych, zaczynają dostrzegać, że mają niewiele czasu dla siebie. Zauważa to większość z nich, o czym mogą świadczyć wypowiedzi: „nie mam czasu na nic, zaczęłam drugi kierunek studiów, więc czas mi zabiera to szkoła, to jakaś dorywcza praca” (Monika, 24 lata), „po pracy wracam do mieszkania na chwilę, a wieczorem jeszcze na treningi, weekendami kurs językowy, praktycznie zero wolnego czasu” (Dawid, 28 lat). Zaczynają dostrzegać też istotę całożyciowego uczenia się, a także potrzebę podnoszenia własnych kwalifikacji. Monika rozpoczęła drugi kierunek studiów, Dawid dokszałca się w zakresie języków obcych, Tomek znajduje w Internecie kursy on-line, co najmniej jeden w tygodniu. Pracodawca wymaga od nich wysokich kwalifikacji, bogatego doświadczenia, elastyczności, a także pełnej dyspozycyjności. Rozwój pasji często pochłania czas wolny. Obecnie młodzi ludzie bardzo chętnie uczestniczą w dodatkowych zajęciach nauki języków obcych lub sportowych. Jeśli zostanie to połączone z obowiązkami domowymi i chwilami poświęconymi partnerowi, to zaczyna brakować im czasu na codzienne drobiazgi. Emilia i Łukasz zgodnie twierdzą: „czasem się mijamy, ja wracam z pracy, to Emilka jest na angielskim, jak wraca, to ja wychodzę na basen” (Łukasz, 24 lata i Emilia, 26 lat). Katarzyna nie

wyobraża sobie życia bez rozwoju: „*po studiach, poszłam od razu na podyplomówkę, uczę się angielskiego i niemieckiego, chodzę na siłownię, szef często wysyła mnie na szkolenia, ja nie umiem stanąć w miejscu, muszę się rozwijać, w końcu chcę coś w życiu osiągnąć*” (Katarzyna, 28 lat). Współczesność wymaga, a także wymusza od nich, aby żyli szybko, wręcz natychmiastowo. Temat życia w natychmiastowości pojawia się u autora Zbyszko Melosika, który określa aktualną kulturę jako kulturę typu instant, co oznacza potrzebę życia w „natychmiastowości”. Symbol tej kultury zwiera się w trzech elementach: „fast food, fast sex, fast car”. Pierwszy z nich zależy od potrzeby natychmiastowej przyjemności, którą zaspokajają gorący kubek, McDonald’s czy Coca-Cola. Drugi element to „natychmiastowa satysfakcja seksualna”, czyli stosunek płciowy bez zobowiązań. To wypełnianie potrzeby popędu seksualnego bez zaangażowania emocjonalnego, partnerstwa, związku. Trzeci element to „symbol kurczenia się czasu i przestrzeni”. Autor zwraca uwagę, że dzięki rozwojowi techniki możemy w krótkim czasie dostać się na drugi koniec półkuli ziemskiej, możemy także skontaktować się z bliskimi z innego kraju czy kontynentu. Wszystko to umożliwiają społeczeństwu nowinki techniczne, takie jak telefony komórkowe lub też Internet (Melosik 2002, s. 14-15; 2013, s. 15).

Młodzi ludzie w natłoku spraw życia codziennego nie mają czasu, aby poddać refleksji swoje życie. Liczy się to, co jest tu i teraz. Przeprowadzone rozmowy uświadomiły młodym, jak wiele i co mogliby zrobić, gdyby nie mieli ograniczeń czasowych: „*wiesz, chciałbym, żeby doba miała 28 godzin, wtedy może bym się ze wszystkim wyrobił*” (Marcin, 30 lat). Martyna również zauważa, że gdyby miała więcej czasu, to robiłaby o wiele więcej: „*chciałabym mieć czas na siłownię, może jakbym miała więcej czasu, przeszłabym na dietę (śmiech), ale na pewno częściej spotykałabym się z przyjaciółmi, a tak to życie mija mi na pracy, pracy w domu, a swój wolny czas poświęcam na urządzanie mieszkania z Mateuszem*” (Martyna, 30 lat). Niejednokrotnie rozmowa o trudnościach w swoim życiu skłoniła ich do przemyśleń, jak wiele obowiązków mają, jak bardzo wiele muszą w ciągu dnia zrobić, aby sprostać wymaganiom dzisiejszych czasów, jak wiele od siebie wymagają, by stać się lepszą wersją siebie, by nie „spalić się” w wymuszonej rywalizacji, a także jak niewiele mają czasu, poddając się pędowi otaczającej ich rzeczywistości.

Trudność w dążeniu do wymuszonej przez ponowoczesność ekskluzywności

Kolejną trudnością, jaką wymieniają młodzi dorośli, jest brak środków finansowych na pełny udział w prowadzonym „wyścigu”, w prowadzonej rywalizacji obecnej w wielu obszarach życia osobistego, społecznego i zawodowego. Współczesna kultura rozbudza coraz to nowe potrzeby i dąży do życia na jak najlepszym poziomie, do ekskluzywności. Dyktuje ludziom warunki, które spełniają, żeby być modnymi, lepszymi. Kiedy czło-

wiek ma upragnioną rzecz, jest usatysfakcjonowany, lecz owa satysfakcja trwa przez chwilę, dopóki nie pojawi się coś nowego, lepszego (Melosik 2002, s. 14-15). Powoduje to szybką przestarzałość, szybkie starzenie się ledwo nabytych produktów. Zdaniem Z. Melosika człowiek „poszukuje ciągle nowych produktów i wrażeń, które pozwolą mu wierzyć, że on sam nie jest zużyty” (Melosik 2002, s. 15).

Zygmunt Bauman w swoich rozważaniach nazywa aktualne czasy „płynną nowoczesnością”. Wspomina o wszechobecnej modzie, która „mnoży i potęguje podziały, zróżnicowania, nierówności, dyskryminacje i upośledzenia, które obiecała załagodzić, zniwelować, a w końcu i całkiem wyeliminować” (Bauman 2011, s. 36). Według autora im więcej składników życiowego środowiska i składników ludzkich poczynań poddaje się „logice mody”, tym trudniej o stabilizację i poczucie bezpieczeństwa. Panuje nakaz pilnowania wszystkiego, co jest modne i już „wyszło z mody”. Bauman porównuje modę do jednego z kół zamachowych „postępu”, a ma na myśli takiego rodzaju zmianę, która „pomniejsza i oczernia, a więc dewaluuje wszystko to, co pozostawia za sobą i zastępuje czymś nowym”. Autor nazywa dzisiejsze społeczeństwo łowcami, których życie polega na ciągłym polowaniu. W porównaniu z poprzednimi czasami nie ma końca ani kresu wędrówki, jaką przebywa człowiek, sensem jest bezkresność, a utopią spędzanie życia na polowaniu. Utopia ta obraca się wokół pościgu za modą, nie prezentując stałych wartości ani sensu życia, pomaga jedynie odwrócić uwagę od pytania o sens życia, nie dając sposobności refleksji nad nim (Bauman 2011, s. 38, 45). Bauman rozważa nad celem, który jeśli nawet zostaje osiągnięty, powoduje kolejny. Twierdzi, że ból z poprzednich dekad „spowodowany nadmiernie ograniczonym wyborem został zastąpiony nie mniej dotkliwym bólem, tym razem jednak spowodowanym obowiązkiem podejmowania wyboru przy jednoczesnym braku przekonania o jego trafności – i bez ufności, że kolejne wybory osiągną wreszcie zamierzony cel” (Bauman 2011, s. 42, 44-45).

Młodzi dorośli afirmujący logiką mody starają się dotrzymać jej kroku, wymieniając produkty na coraz to nowsze, co wiąże się z wydatkami. Coraz częściej kobiety i mężczyźni zwracają uwagę na nowości ze świata mody, bywa zaś, że mężczyźni lubią się otaczać nowinkami technicznymi: „*muszę mieć telefon najwyższej klasy, bo mam w nim wszystko, maila, kontakty, aplikacje, nawet konto bankowe*” (Dawid, 28 lat), podobnie twierdzi Marcin: „*najbardziej potrzebuję telefonu, laptopa i samochodu, bez tego jak bez ręki w tych czasach*” (Marcin, 30 lat).

Z moich badań pilotażowych, do których się odwołuję, wynika, że młodzi dorośli również realizują własne aspiracje, związane z pragnieniem życia na jak najwyższym poziomie (zawodowym, ekonomicznym). Bardzo wiele ich funduszy pochłaniają kursy, szkolenia, doksztalcanie języków obcych, hobby, sport, czas wolny oraz podróże. Wymieniają to wszystko jako podstawowe wydatki. Wyraźnie wskazuje na to wypowiedź Katarzyny: „*bardzo dużo mnie kosztuje moje wykształcenie i kursy, samochód*”

dostałam od rodziców, ale przecież też muszę go utrzymać, nie stać mnie na mieszkanie, dlatego rozważam kredyt, na ten moment inwestuję przede wszystkim w siebie” (Katarzyna, 28 lat). Monika natomiast uwielbia podróże: *„każdy grosz odkładam na zagraniczne podróże, wiadomo nie mam za bardzo z czego odłożyć, ale przez rok coś tam odłożę, żeby raz w roku pojechać na fajne wakacje”* (Monika, 24 lata). Młodzi dorośli również podkreślają konieczność, a nawet przymus, zaciągania kredytów w swoim życiu, ponieważ na starcie ścieżki zawodowej nie mają jeszcze wysokiego wynagrodzenia, a ich potrzeby samodzielności i niezależności oraz idące za tym potrzeby ekonomiczne ciągle rosną. Widoczne jest to bardzo klarownie w wypowiedzi Martyny: *„Mieszkanie mamy na kredyt z Mateuszem, śmiejemy się, że ten kredyt bardziej nas połączył niż ślub. Bez kredytu nie byłibyśmy w stanie kupić mieszkania, a chcemy mieć swoje. Z resztą w tym wieku to już pora się usamodzielnic i mieć własny kąt”* (Martyna, 30 lat). Bardzo często wspominają o chęci posiadania własnego mieszkania, czy też samochodu. Młodzi ludzie wskazują brak dostatecznych środków finansowych jako jedną z głównych trudności w konstruowaniu i kreowaniu własnego życia przede wszystkim z powodu niewysokiego wynagrodzenia, a bardzo wysokich kosztów życia i rosnących potrzeb.

Life design counselling proponowanym rozwiązaniem na trudności identyfikowane przez młodych dorosłych

Mark Savickas z Northeastern Ohio Univesity przedstawia ideę Life design counselling („Poradnictwo w konstruowaniu życia”), która może stanowić dla młodych dorosłych wsparcie w pokonywaniu trudności w konstruowaniu własnego życia. Może ona przyczynić się do zmniejszenia napięć pojawiających się u młodych dorosłych, którzy zmagają się z trudnościami w tworzeniu trwałych relacji, trudnościami w „opanowaniu” życia codziennego, z wymuszoną ekskluzywnością czy z problemami w odnalezieniu się na rynku pracy. Idea Life design counselling związana jest z konstruktywizmem i narracyjnym sposobem ujmowania życia człowieka. Rozmowa doradcy i klienta w myśl tej idei ogniskuje się wokół czterech pytań: co się zdarzyło?, dlaczego się to zdarzyło?, jakie jest znaczenie tego, co się zdarzyło? i jakie są konsekwencje tego zdarzenia dla twojego życia? Udzielanie sobie samemu odpowiedzi na te pytania pozwala na refleksję nad tym, co było, i nad tym, co dzieje się aktualnie. Savickas podkreśla, że idea Life design counselling wymaga od doradcy umiejętności śledzenia narracji radzącego się, edycji opowiadanej przez klienta historii, dzięki której nastąpiły przemiany tożsamości osoby radzącej się (Savickas 2012, s. 13-19).

Innym autorem zajmującym się nowym paradygmatem konstruowania życia jest Jean Guichard. Twierdzi on, że w „Poradnictwie w konstruowaniu życia” proces konstruowania i prowadzenia relacji (akcentuje tym samym występujące w niej wzajemne

interakcje obu uczestniczących w nim stron) jest współtworzeniem narracji (Guichard i Huteau 2009, s. 157). Powodzenie tego rodzaju poradniczych relacji zależy od poziomu specjalistycznego wykształcenia doradcy i jego kompetencji. W porównaniu z tradycyjnym podejściem poradniczym najistotniejszą różnicą jest to, że w „Poradnictwie w konstruowaniu życia” uznaje się, iż jednostki konstruują swoje „ja” na podstawie postrzegania tego, jak inni na nie reagują. Owi inni nie są oddzieleni od radzących się jednostek i nie są „poza nimi”. Dzięki temu jednostka wykorzystuje spostrzeżenia i uwagi na temat swojego „ja”, by zbudować swoje rozumienie życia. To może tłumaczyć m.in. trudności w radzeniu sobie z codziennością czy „przymusowe” sięganie po ekskluzywność, które identyfikują w wypowiedziach młodych dorosłych.

W „Poradnictwie w konstruowaniu życia” podkreśla się, że poradnictwo jest procesem nieustannych interakcji. Proces ten nierozzerwalnie łączy się z emocjami i uczuciami uczestników, a także pomaga jednostce w rozwiązaniu problemu. Sam proces podejmowania decyzji osadza w usystematyzowanej i realistycznej ramie, która pozwala na połączenie potrzeb jednostki z wymaganiami kontekstu, w którym ona działa, rozwija się i intensywnie żyje (Duarte 2014, s. 41-71, 214-230). Dlatego też „Poradnictwo w konstruowaniu życia” ma charakter całościowy, holistyczny i kontekstowy oraz pełni funkcję profilaktyczno-ochronną (Minta 2012, s. 20). Charakter całościowy sugeruje, że poradnictwo nie tylko umożliwia ludziom jednorazowe zdobycie umiejętności radzenia sobie z konkretną zmianą w konkretnym momencie życia, ale że pozwala ustalać, jakie umiejętności i wiedzę jednostka powinna zdobywać, aby rozwijać się przez całe życie, co może się przełożyć np. na budowanie trwalszych relacji z innymi. Charakter kontekstualny oznacza, że „Poradnictwo w konstruowaniu życia” szczególną wagę przywiązuje do środowiska i kontekstu życia jednostki. Wskazuje, że wszystkie konteksty i środowiska są ważne, zarówno te z przeszłości, jak i te teraźniejsze (Minta 2012, s. 20-25).

Mark Savickas, ujmując jako punkt wyjścia konstruktywizm i narracyjne ujęcie życia jednostki, naświetla istotny model działania poradniczego preferowany w „Poradnictwie w konstruowaniu życia”. Wskazuje, że proces udzielania pomocy składa się z sześciu etapów określonych przez doświadczenia klienta i od nich zależnych. W pierwszym etapie doradca i klient wypracowują formułę „przymierza roboczego” – kontraktu, co jest warunkiem niezbędnym do ustalenia rzeczywistego problemu klienta. Na etap drugi składa się mapowanie i analiza systemu subiektywnych form tożsamości klienta. Celem trzeciego etapu jest otwarcie i poszerzenie perspektyw życiowych klienta. Etap czwarty obejmuje umożliwienie klientowi wpisania swego problemu w nowo opowiedzianą wersję swej historii. W etapie piątym dokonuje się uszczegółowienia i selekcji przewidywanych działań tożsamościowych. Z kolei szósty etap poświęcony jest dokonywaniu krótko- i średnioterminowych działań następczych (Savickas i in. 2009, s. 239-250).

Grupa młodych dorosłych, korzystając z rozwiązania, jakim jest idea Life design counselling, może zdobyć umiejętność spojrzenia na własne życie z innej perspektywy. Może uświadomić sobie istotę kontekstualności własnego życia, a co za tym idzie środowiska, w jakim żyją, osób, z jakimi tworzą relacje, celów, jakie na co dzień realizują, oraz wymagań, jakie są stawiane przed nimi każdego dnia. Tworzenie ścieżki kariery zawodowej jest jedynie elementem osadzonym w niezwykle ważnym kontekście życia młodych. Nowy paradygmat wskazuje jego istotę, a także może naświetlić rozwiązania dla trudności, z jakimi mierzą się młodzi ludzie, a które scharakteryzowałam powyżej.

Zakończenie

Wyniki uzyskane w badaniach pilotażowych stanowią dla mnie uzasadnienie do dalszego pogłębienia badań identyfikujących doświadczane problemy przez młodych dorosłych. Wyodrębniłam te trzy trudności, ponieważ zostały one zidentyfikowane jako najmocniej manifestujące się w doświadczeniach badanych. Młodzi ludzie nie mieli problemu z ich wyodrębnieniem i wskazaniem jako dominujące w kreowaniu swojego życia.

Trudności, które wymieniają dorośli, w zdecydowanej większości to: trudność w stworzeniu trwałej relacji z drugą osobą, trudność w realizacji obowiązków dnia codziennego narzucanych przez rzeczywistość młodych, trudność w dążeniu do wymuszonej przez ponowoczesność ekskluzywności. Być może dlatego, że młodzi ludzie próbują sprostać oczekiwaniom obecnych czasów, mają coraz więcej potrzeb i nastawieni są na wysokie zarobki. Stawiają na samorozwój, aby być atrakcyjniejszym człowiekiem, partnerem i pracownikiem, aby zarabiać coraz więcej. Pogoń za finansami powoduje, iż są zdeterminowani przez czas pracy i przez niego ograniczani. Nauczyli się już żyć szybko, nie zauważając tego. Jak sami twierdzą, nie udaje im się zorganizować czasu nawet na refleksje nad tym, co dzieje się w ich życiu. Szybko żyją tu i teraz. Brak czasu nie sprzyja budowaniu i rozwijaniu relacji, prawdopodobnie dlatego coraz trudniej zbudować im szczęśliwy związek, stworzyć stabilną rodzinę czy utrzymywać systematyczny kontakt z krewnymi czy przyjaciółmi. Nasuwa się pytanie: w którym momencie młody dorosły zatrzymuje się i poddaje refleksji swoje życie, by zidentyfikować i pokonać doświadczane trudności? Z tego powodu wskazałam ideę Life design, którą można uznać za adekwatną poradniczą ofertę, jako poradniczą propozycję przystającą i do problemów współczesności, i do problemów identyfikowanych w życiu młodych ludzi.

Bibliografia

- Babbie E. (2003), *Badania społeczne w praktyce*, tłum. A. Kloskowska-Dudzińska, PWN, Warszawa.
- Babbie E. (2008), *Podstawy badań społecznych*, tłum. W. Betkiewicz, PWN, Warszawa.
- Bandura L. (1970), *Trudności w procesie uczenia się*, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa.
- Bauman Z. (2011), *Kultura w płynnej nowoczesności*, Agora S.A., Warszawa.
- Brzezińska A. (2005), *Jak myślimy o rozwoju człowieka?*, [w:] *Psychologiczne portrety człowieka*, A. Brzezińska (red.), Gdańsk 2005, s. 5-19.
- Duarte M.E. (2014), *Poradnictwo w konstruowaniu życia. Cele, procesy, instrumenty/Life-designing: objectives, processes, instruments*, „Studia Poradcoznawcze/Journal of Counselling”, Vol. 4, s. 41-71, 214-230.
- Dubas E. (2009), *Auksologia andragogiczna. Dorosłość w przestrzeni rozwoju i edukacji*, „Rocznik Andragogiczny”, t. 16, s. 133-149.
- Giddens A. (2010), *Nowoczesność i tożsamość: „ja” i społeczeństwo w epoce późnej nowoczesności*, tłum. A. Szulżycka, PWN, Warszawa.
- Guichard J., Huteau M. (2009), *Psychologia orientacji i poradnictwa zawodowego*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- Gurba E. (2008), *Wczesna dorosłość*, [w:] *Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka*, B. Harwas-Napierała, J. Trempała (red.), PWN, Warszawa, s. 202-233.
- Jarosz E., Wysocka E. (2006), *Diagnoza psychopedagogiczna. Podstawowe problemy i rozwiązania*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa.
- Leppert R., Kacprzak K. (2013), *Związki miłosne w sieci. Poszukiwanie partnera życiowego na portalach randkowych*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- Kawula S. (2009), *Tendencje przemian rodziny w początkach XXI wieku*, [w:] *Rodzina na początku III tysiąclecia – obraz przeszłości i terażniejszości*, H. Marzec, C. Wiśniewski (red.), t. 1, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski, s. 18-28.
- Mead M. (2000), *Kultura i tożsamość: studium dystansu międzypokoleniowego*, tłum. J. Hołówka, PWN, Warszawa.
- Melosik Z. (2002), *Kultura instant: paradoksy pop-tożsamości*, [w:] *Edukacja w czasach popkultury*, W. Burszta, A. De Tchorzewski (red.), Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, s. 11-32.
- Melosik Z. (2013), *Kultura popularna i tożsamość młodzieży: w niewoli władzy i wolności*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- Minta J. (2012), *Od aktora do autora. Wspieranie młodzieży w konstruowaniu własnej kariery*, Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Warszawa.
- Ostrowska U. (2000), *Dialog w pedagogicznym badaniu jakościowym*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- Savickas M. (2012), *Life design: A paradigm for career intervention in the 21st century*, „Journal of Counseling & Development”, t. 90 (1), s. 13-19.
- Savickas M., Nota L., Rossier J., Dauwalder J.-P., Duarte M.E., Guichard J., Soresi S., Van Esbroeck R., Van Vianen A.E.M. (2009), *Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century*, „Journal of Vocational Behavior”, t. 75 (3), s. 239-250.
- Tyszka Z. (2005), *Rodzina współczesna – jej geneza i kierunki przemian*, [w:] *Rodzina współczesna*, M. Ziemska (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 193-200.
- Warzywoda-Kruszyńska W., Krzyszkowski J. (2001), *Przemiany składu rodziny oraz wzorców dzieciństwa i wzorców zatrudnienia w Polsce na tle Unii Europejskiej*, [w:] *Współczesne rodziny*

- polskie – ich stan i kierunek przemian*, Z. Tyszka (red.), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań, s. 59-70.
- Zierkiewicz E., Drabik-Podgórna V. (2010), *Poradnictwo w kulturze indywidualizmu*, Atut, Wrocław.
- Ziółkowska B. (2005), *Okres wczesnej dorosłości. Jak rozpoznać potencjał młodych dorosłych*, [w:] *Psychologiczne portrety człowieka*, A. Brzezińska (red.), Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk, s. 423-468.

TRUDNOŚCI W KONSTRUOWANIU WŁASNEGO ŻYCIA IDENTYFIKOWANE PRZEZ MŁODYCH DOROSŁYCH. PORADNICZA OFERTA LIFE DESIGN COUNSELLING

STRESZCZENIE: W niniejszym artykule autorka podejmuje próbę zidentyfikowania trudności, z jakimi aktualnie spotykają się młodzi dorośli w konstruowaniu własnego życia. W artykule zostały przedstawione wyniki badań pilotażowych z dwunastoma osobami w wieku od 22 do 34 lat. Dzięki metodzie dialogowej oraz krytycznej analizie treści forów internetowych i portali społecznościowych autorka przybliży doświadczone przez młodych dorosłych trudności i symbolicznie otwiera świat doświadczanych przez nich problemów. Poza trudnościami wynikającymi z budowania kariery zawodowej, to stworzenie trwałych relacji z drugą osobą młodzi dorośli wskazują jako największą trudność. W wypowiedziach młodych autorka zidentyfikowała również trudności związane z realizacją obowiązków dnia codziennego, narzuconych przez rzeczywistość, oraz trudności w dążeniu do wymuszonej przez ponowoczesność ekskluzywności. Odpowiedzią na doświadczane problemy w kreowaniu własnego życia młodych może być, zdaniem autorki, poradnicza oferta – nowy paradygmat Life design counselling zaproponowany przez Marka Savickasa.

SŁOWA KLUCZOWE: młodzi dorośli, poradnictwo, life design, ponowoczesność.

DIFFICULTIES IN CONSTRUCTING LIFE IDENTIFIED BY YOUNG ADULTS. COUNSELLING OFFER: LIFE DESIGN COUNSELLING

SUMMARY: In this article, the author attempts to identify the difficulties that young adults encounter in constructing their own lives. The article presents the results of pilot studies with twelve people aged 22 to 34. Thanks to the dialogue method and critical analysis of the content of Internet forums and social networks, the author introduces the difficulties encountered by young adults and symbolically opens the world of problems experienced by them. Young adults indicate great difficulties in building a long lasting relationships with other people. In addition, these difficulties result from developing a professional career. On the base of young people's statements, the author also identified difficulties related to the implementation of daily duties imposed by reality and difficulties in pursuit of exclusivity forced by post-modernity. According to the author, the answer to the experienced problems in creating one's own life may be a consulting offer- a new life design counselling paradigm proposed by Mark Savickas.

KEYWORDS: young adults, counselling, life design, post-modernity.

